

A. Bak Péter

I. SZÉNRAJZ Országos Pályázati Kiállítás

Tatabányán, a Vértes Agorája Kortárs Galériában (Szent Borbála tér 1.) 2017. szeptember 7. és október 1. között rendezték meg az I. SZÉNRAJZ Országos Pályázati Kiállítást. Az első csille tatabányai szén felszínre hozatalának 120., valamint Tatabánya várossá nyilvánításának 70. évfordulója alkalmából a város képviselő-testülete Jó szerencsét! Emlékvé nyilvánította a 2016. december 23. és 2017. október 10. közötti időszakot. A Vértes Agorájában működő Kortárs Galéria (vezetője Kammerlohr-Kováts László) a Jó szerencsét! Emlékév keretében képzőművészeti pályázatot hirdetett meghívásos és szabad beadásos rendszerben. A pályázatra szénrel, fekete krétával készült alkotásokat vártak.

A pályázatra jelentkezettek professzionális képzőművészek (művészeti egyetemeken, főiskolákon végzettek, MAOE-tagok, a Magyar Festők Társasága tagjai) és a művészeti egyetemek hallgatói. Pályázni a szénrel bármilyen módon felhasználó három munkával és szakmai önéletrajzzal lehetett. A pályázatra 95 művésztől 210 alkotás érkezett. A beküldött munkákat szakmai zsűri válogatta

Megnyitóbeszédében Lóska Lajos művészettörténész, kritikus, az Új Művészet rovat szerkesztője a következőket mondta: „A rajz, a szénrajz minden műalkotás alapja. A XX. század elejéig elsősorban a festmények, freskók, szobrok vázlatának tekintették, de a modern művészet az izmusok megszületését követően kivívta önállóságát. Azt a tényt, hogy a szénrajz is lehet annyira kifejező, sőt még kifejezőbb is, mint a gyűjtők által kedveltebb festmények és szobrok, néhány huszadik századi művészetünkből vett példával illusztrálhatjuk. Kitűnő szénrajzokat készített a modern magyar festészet egyik megteremtője, Ferenczy Károly is, de azok elsősorban képeinek vázlatai voltak. Nagy István művészetében ellenben hangsúlyos szerepet játszik ez a technika. Az erdélyi származású, az egész országot bebarangoló festő ugyanis főként pasztellel és szénrel dolgozott. Az 1917-ben készült fejkendő öregasszonyt megörökítő remeke nem csupán egy személy karakterének drámai ábrázolása, hanem egy osztály, a parasztság kiváló jellemzése. Vajda Lajos ugyancsak előszeretettel alkalmazta e technikát. Már az 1920-as években is dolgozott szénrel, de oeuvre-jének és művészetünknek legmeggrázóbb, expresszív, organikus-nonfiguratív műegyüttesét 1940-ben készítette.

A sort a háború után született munkák közül Barcsay Jenő asszonyokat ábrázoló mozaikjának monumentális kartonjával folytatjuk (Mozaikterv, 1949). A sematikus szocreál után, az 1960-as években a rézkarcnak, majd a következő két évtizedben a szitanyomatoknak a népszerűsége a pasztellel egyetemben kissé háttérbe szorította ezt a klasszikus kifejezőmódot, de az 1982-ben induló salgótarjáni rajzbiennálé (ma már triennálé) után ismét gyakrabban találkozhattunk szénrajzokkal, sőt a 2013-as Országos Rajztriennálé fődíját Butak András nyerte el szénrel készült kompozícióival.

Szőnyi István szerint a szénrajz „a legjobb és legtanulságosabb, nagyon tág lehetőségű technika. Az erősen rajzos, vonalas technikától a legszélesebb tónusos technikáig minden kifejezőmódra alkalmas, s leginkább benne egyeztethető össze a rajz a festői felfogással.”

Nagy előnye továbbá a ceruzával szemben, hogy nemcsak körvonalakkal határolt formákat hozhatunk létre vele, hanem különböző egybefüggő tónusos felületeket is.

A jelenlegi, több mint félszáz résztvevőt felvolutató tatabányai kiállításon a kortárs művészetünk számos meghatározó egyéniségével találkozhatunk. A lapok témája igen változatos, hiszen a táj- és városképektől kezdve a portrékon, a különböző tárgyakat megörökítő munkákon át egészen az absztrakt megoldásokig minden megtalálható a kiállítóteremben. A teljes mezőnyt terjedelmi okok miatt nem tudom ismertetni, ezért időrendi sorrendben emlékezem meg néhány alkotóról és művéről.

Az 1960-as évek nagy generációjához tartozó **Gyémánt László** korai festményeire hatott a pop art, majd a nyolcvanas évektől szürreális-naturális stílusban dolgozott. Hosszú pályája során számos könnyeden megfestett és a személyiséget pontosan-elegánsan visszaadó arckép került ki műterméből (Frank János, 1999). A most látható önportréját is nagyfokú rajztudás és a biztos karakterábrázolás jellemzi. **Kovács Péter** hatalmas, fekvő vonalgubanc figurája az elmúlás apoteózisa. A középgeneráció tagjai közül szerepelnek legtöbben a tárlaton, ami természetes is. Titokzatos épületet tár elénk a misztikus terek festője, **Vojnich Erzsébet**. Egyszerre szürreális és társadalomkritikus **Szuresik József** kőbe zárt fejeket megjelenítő kompozíciója. A tudás szimbolikus oszlopára utalnak **Nagy Gábor György** egymásra halmozott könyvei, **Kótai Tamás** pedig újabb és újabb talányos ábrákkal lepi meg tisztelőit. Tárgyszerű, építészrajzokat idéző **Szegedi Csaba** felülről, madártávlatból láttatott utcaképe. A fiatal generációtól ízelítőképpen **Miklós Gábor** töredezett formákból építkező, roncsra emlékeztető művét

említem. A színvonalas kollekció minden bizonytalansággal meggyőzi a látogatókat a szénrajz egyedi értékeiről.

A zsűri javaslata alapján bizonyos alkotásokat Tatabánya Megyei Jogú Város, a Magyar Festők Társasága, a Grafikusművészek Szövetsége és a Kortárs Galéria díjakkal jutalmazott.

Díjazottak: **Szurcsik József** (a Magyar Festők Társasága tagja) – Tatabánya Megyei Jogú Város díja; **Csörgő Tamás** (a Magyar Festők Társasága leendő tagja) – Magyar Festők Társaságának díja; **Réti Ágnes** (a Magyar Festők Társasága Tagja) – Magyar Grafikusművészek Szövetségének díja; **Kis Tóth Ferenc** – Kortárs Galéria díja. A díjakat átadta: Schmidt Csaba, Tatabánya Megyei Jogú Város polgármestere, Kováts Albert Munkácsy-díjas festőművész, a Magyar Festők Társaságának elnöke, Butak András Munkácsy-díjas grafikusművész, a Magyar Grafikusművészek Szövetségének elnöke.

A kiállításon köszöntőt mondott Schmidt Csaba, Tatabánya Megyei Jogú Város polgármestere. Közreműködött a Waste Oil zenekar. A tárlatot Lóska Lajos művészettörténész, kritikus, az Új Művészet folyóirat rovatszerkesztője nyitotta meg. Házigazda Kammerlohr - Kováts László festőművész volt. A kiállításra invitáló meghívón fel lettek tüntetve az alkotók, ami ma már alapkövetelmény. A megnyitón kiosztásra került egy jól forgatható, szépen kivitelezett katalógus, amely tartalmazza az alkotásokat is.

A kiállító művészek és műveik: **Ambrus Éva** – Hátaakt, **Ardey Edina** – Lányportré, **Ásztai Csaba** – Gömbakác, **A. Bak Péter** – Konstruktív táj, **Baky Péter** – Retro 200, **Bánfi József** – Alkotók II., **Bánsághi Tibor Vince** – Transzformáció II., **Csák László** – Hölgyek völgye, **Csernátony Lukács László** – Eat Your Heroes, **Csörgő Tamás** – Oldaltörzs, **Dóró Zsolt** – Töredékek, **Dovák Melinda** – Ki nem mondott szavak, **Eszik Alajos** – Quodlibet, **Fisher Balázs** – Külvárosi műterem, **Ghyczy György** – Falak, **Gyémánt László** – Jelenkori önarckép, **Imreh Sándor** – Tájékoztató, **Jónás Péter** – Modul II., **Kiss Ágnes Katinka** – Aktrészlet, avagy a bányász felesége, **Kis-Tóth Ferenc** – Egy lapát iszap-szén, **Kis-Tóth Zalán** – A szén emlékezete, **Kiss Ilona** – „A búcsú” Guillaume Apollinaire verse, művészkönyv, **Kótai Tamás** – Szén és Grafit I., **Kovács Péter** – Kettős (Alsó), **Kovács Péter Balázs** – Szénérzet 4., **Kováts Nikoletta** – Vermillon, **Lévai Ádám** – Ébredő Faun, **Luzsicza Árpád** – Szénbányászok, anno ...Sz. Zs. fotói ihletésével..., **Megyer Márta** – Gyökerek ereje-a szénbányáink újraéledésére, **Miklós Gábor** – Copy myself 3., **Nagy Gábor** – Hazafelé I., **Nagy Gábor György** – Guten-

berg galaxis II., **Nádas Alexandra** – Gondolatház, **Neuberger István** – Lenézők, **Olexa József** – Éjfél, PAF – Rétegek, SZÉN 02, **Rautner Fritz** – Cím nélkül 1., **Réti Ágnes** – Bambusz II., **Sóváradi Valéria** – METRO 3., **Szegedi Csaba** – Flatiron Bdg., **Szilágyi-Jéger Teréz** – Jó szerencsét, **Szilágyi Varga Zoltán** – Mindennapi énekünket add meg nekünk ma, **Szurcsik József** – Hajnal, **Sz.Varga Ágnes** – MEZŐ (TÉR-IDŐ sorozat), **Teplán Nóra** – Deep sea, **Tóth Angelika** – A semmi levegője I., **Ughy Miklós** – Bonbon, **Varga Amár László** – Gyufák, **Varga Bálint** – Hegyi úton, **Varga Bencsik József** – ANZIX, **Varga József Zsolt** – Várakozó reggel, **Varkoly László** – Ego ornamentika a Novus ordo seclorumhoz (szekvencia,-No.1.), **Vojnich Erzsébet** – Machy.

A festői alkatú emberek általában könnyebben ráéreznek a szén használatára. A grafikus alkatúak, akik az aprólékos, tiszta, áttekinthető munkát szeretik, többnyire nem szeretik a szenet. De annak is ajánlok egy kis kalandozást a szénrel való rajzolás világában, aki tudja magáról, hogy nem az ő világa, mert felszabadít, és segít átfogóbban látni a témát. Segít jobb kompozíciót alkotni, mert ez az eszköz nem teszi lehetővé a részletekben való elveszést. A szénrel nagyon szép, érzékeny, kontrasztos, mély hatású képeket lehet alkotni. A grafikai eszközök közül a pasztellel együtt a legfestőibb a szén. A szénrajzok lehetnek önálló alkotások, de kiváló gyors vázlatok készítésére is. A szénben az egyik legcsodálatosabb, hogy nagyon nehéz elrontani. Ha nem tetszik, szinte teljesen eltüntethető a rajz egy papír zsebkeendővel, akár az egész kompozíciót is átalakíthatom. Nagy hibát csak úgy tudok véteni, ha olyan erősen rajzok a papírra, hogy beleivódik a rostok közé a szén. Ilyenkor már radírral sem lehet kiszedni a szenet, megmarad egy szürke folt. Itt is igaz, hogy jobb apránként fejleszteni a képet.

A szén természetes anyag. Vékony, gyantamentes ágakból úgy készítik az ókor óta a szenet, hogy levegőtől elzártan izzítják a válogatott mogyoró- vagy gyertyánagacsákat. Nagyon híres az Erdélyben készülő rajzszén. Négyféle vastagságban lehet kapni a szenet. A természetes szén mellett mesterséges szenet is lehet kapni. A mesterséges szén szénpor, korom és kötőanyag hozzáadásával készül, s a Pitt-kréták közé tartozik. Könnyebben siklik a papíron, tökéletesen fed. Az alkotóelemek arányától függően keményebb vagy puhább a kréta. Öt keménységi fokozatban lehet kapni. A szénhez hasonlóan lehet törölni, radírozni a mesterséges szenet, de az eldörzsölhetősége függ a felhasznált szén mennyiségétől. A természetes szén törékenyebb, kevésbé tapad a

papírra. Mind a természetes, mind a mesterséges szenet lehet egy kissé vízzel oldani. Ennek segítségével ki tudjuk emelni a kép egyes részleteit. Vannak speciális, szénhez, krétához való papírok, mint például az Ingres papír. Ezeknek a papíroknak puhább a szerkezetük, hogy a szén vagy a kréta jobban meg tudjon tapadni. Érdekes festői hatást lehet a szénrel elérni, ha a felvitt rétegeket újra és újra elmaszatoljuk, és ezután fejlesztjük tovább a képet. A kész szénrajzot fixálni kell, mert könnyen elmaszatolódik, és kárba vész a munkánk.

Akiket „terjedelmi okok miatt nem tudott ismertetni” sem a megnyitóbeszédében, sem a katalógus előszavában (mindkét szöveg ugyanaz) Lóska Lajos, azokat most én röviden bemutatom. Kisméretű, vonalas szénrajz-krokiján egy guggoló férfi háta táját ábrázolja, rajzi bizonytalansággal **Ambrus Éva**. **Ardey Edina** (Gyémánt László felesége) lányportréja nem több egy szakköri rajznál. Finoman érzékeny, misztikusan ihletett **Ásztai Csaba** préselt szénrajza a gömbakácról. **A. Bak Péter** konstruktív tája felsorakoztatja a papír fehéretől a szén bársonyos feketéig terjedő árnyalatokat (Kováts Albert gratulált a képhez). Erőtéljes, hangsúlyos, a markáns bányászarcokat és kezeket remek kompozícióba foglalja, egyúttal emléket is állít a bányászoknak **Baky Péter** tónusgazdag szénrajza. **Bánfi József** nagyméretű vászonra készült, alkotók stilizált arcait ábrázoló munkája inkább vegyes technika, mint szénrajz. Dinamikus mozgásban és szédítő örvénylésben sejteti a különböző emberi arcokat a Transzformáció című festői szénrajzán **Bánsághi Tibor Vince**. Mi férfiak rögtön felfedezzük és értjük **Csák László** Hölgyek völgye című finom tájképrajzának képi mondanivalóját. Szívesen kirándul a művészember az ilyen völgyekbe.

Csernátorny Lukács László kartonra festett, vegyes technikájú, színes festménye a plakát műfaját idézi. Valódi festőiséget mutat **Csőrgő Tamás** puhán kezelt szénrajza, amely a fekete-fehér tónusfokozatainak gazdag tárháza. **Dóró Zsolt** Töredékek című nagyméretű, szakrális töltésű vásznan, a szén teljes szépségét kihasználva, izgalmasan sejteti az emberi test szenvedését. Ki nem mondott szavak című, vegyes technikájú, nagyméretű vásznan a korszerűség látszatát kelti **Dovák Melinda**.

Eszik Alajos kilenc aktból álló szénrajzegyüttese (156x146 cm) tulajdonképpen mozdulatvázlatok. **Fisher Balázs** a kvalitásos szénrajz festői szépségét mutatja be a Külvárosi műterem képén, amely a kiállítás erős, súlyos darabja. A fények álomszerű beszűrődése misztikussá teszi a teret. Számomra értelmezhetetlen és érdektelen applikált munkával (szén, fa) szerepel **Ghyczy György**. Tájékoztató című szénrajza pontosan tájékoztat bennünket **Imreh Sándor** képi világáról. **Jónás Péter**

rusztikus szénrajza a forma- és térábrázolás izgalmas megoldásának látványával ajándékozta meg a szemlélőt. **Kiss Ágnes Katinka** Akt részlete egy rajzköri szint, sok rajzi és kompozíciós hibával. Jól átgondolt, kiérlelt munka **Kis-Tóth Ferenc** Egy lapát iszap-szén című, négyzetes formájú, művészi alkotása. A kép anyaga, faktúrája is izgalmas, a kiállítás kvalitásos darabja. **Kis-Tóth Zoltán** szénporral bevont embermagasságú faszobra a fekete gyémántnak, a szénnek állít ötletes módon emléket. **Kiss Ilona** különböző színű krétával színezett lapokból álló, ún. művészkönyvét kissé erőltetettnek érzem a szénrajz kategóriában. **Ko-**

A. Bak Péter Konstruktív tája

vács Péter Balázs Szénérzet című műve viszont pontosan megfelel a szénrajzpályázat kiírási feltételeinek. Ez a kép technikailag, rajzilag, festőileg és szemléletében is nagyon rendben van. **Kováts Nikoletta** bemozdulásos, színes, nagyméretű vászonképe inkább festmény, mint szénrajz. **Lévai Ádám** Ébredő faun című kisméretű, vonalas, részletező, félalagos szénrajza a figurális képek sorába tartozik. Szénbányászoknak állít emléket szénrajzán a sajtósárga groteszk-irónikus látásmóddal dolgozó **Luzsicza Árpád**. **Megyer Márta** megszenesedett fa és faág szobrával, a gyökerek erejével hisz a szénbányáink újraéledésében. Finom, míves alkotás **Nagy Gábor** Hazafelé című szénrajza. A nagyméretű kép gondosan rajzolt, kiérlelt mű, a kiállítás egyik kvalitásos darabja. A finom rajzi megoldások, a kompozíció egyedisége és a festői letétek profizmusa teszik kiváló munkává. **Nádas Alexandra** (Nagy Gábor felesége) képének szép női arca lehetne akár önarckép is. Az intim méretű, szén és színes krétafestmény szomorú, merengő Madonnája a művész nő zárt, romantikus lelkületű képi világának szakrális megfogalmazása, egyben a

kiállítás erős darabja. **Neuberger István** kör alakú kép kivágásban elhelyezkedő Lenézők című szénrajzának jelentése – főleg a művészvilágban – napjainkban érződik a kurátorok működése kapcsán is. A tülekedve, versengve lenező karakteres arcokat nem felejtjük. **Olexa József** Éjféli című, a kiállítás egyik legszebb képét nevezhetnénk szénfestménynek is. A műterembe beáramló fény fokozatosan oldódik fel a térben, s ez által válik misztikussá. Remek kompozícióba fogja a témát, amelyet lágyan omló bővérű festőiséggel ad elő. Rétegek, **SZÉN** című négyzetes formátumú szénrajzával szerepel **PAF**. A rajzeszköz lenyomatának különbözőségei adják a felület izgalmas látványát, a bányában lévő szénrétegeket. **Rautner Fritz** Cím nélkül való irkafirkája szénnel már nem különösebben érdekes idehaza sem. **Réti Ágnes** Bambusz II. jó minőségű szénrajzának izgalmas a grafikai, festői megoldású képi építkezése.

Sóváradi Valéria képének címe **METRO**. A nagy foltokkal, letisztult formai elemekkel építkező, dekoratív megjelenésű, modern felfogású, szénnel festett kép a kiállítás jeles darabja. Intim méretű a **Szilágyi-Jéger Teréz** Jó szerencsét című munkája.

Az érzékeny szénrajzba, amely pasztellkrétával lett színesítve, sok mindent bele lehet látni, akár egy emberi fejet is. **Szilágyi Varga Zoltán** aprólékos rajzi gondossággal valósította meg illusztratív kompozícióját Mindennapi énekünket add meg nekünk ma címmel. **Sz. Varga Ágnes** szénrajza a TÉR-IDŐ sorozatának egyik darabja.

A metafizikus kép jól kihasználja a rajzszen adta lehetőségeket, a mély tónusokat. **Teplán Nóra** alkotása mintha textilkép lenne, olyan foltszerűen használja a színt a vásznán. **Tóth Angelika** A semmi levegője zsánerképpén pihenőben lévő, éppen ebédelő férfiakat ábrázol naturalisztikus felfogásban, nagy fényárnyék kontrasztokkal. **Ughy Miklós** Bonbon címet viselő, sok figurális kompozíciója, mint egy megmerevedett panoptikumjelenet. **Varga Amár László** Gyufák című nagyméretű színes plakátja nem szénrajz. **Varga Bálint** Hegyi úton című barna krétával készült úti jegyzete nem szénrajz. **Varga Bencsik József** ANZIX című groteszk hangvételű figuratív kompozíciója egy Goethe-idézetet is rejt. **Varga József Zsolt** horrorisztikus félalakja a megoldatlanság terhével küszködik. **Varkoly László** szénrajza hiperrealista. A felületről egy szigorú tekintetű, az ember belsőjébe bepillantani akaró arc néz le ránk.

Reményeink szerint a SZÉNRAJZkiállításnak lesz folytatása biennále vagy triennále módozatban.

Szabó Lászlóné

Üdvözlégy kegyes Szent László király...

Szent László király köszöntése Zsemlér templomában

Szabó László fényképfelvétele

Zsemléri kirándulásunk ötlete 2017 tavaszán, a Garam Mente Értékfeltáró Kollégium díszelőadásán fogalmazódott meg. A települések bemutatását hallgatva, párkányi barátnőm szomorúan tapasztalta, hogy kedves kis falucskájáról igen kevés információ hangzott el. Akkor jött az elhatározás, hogy meg kell látogatnunk ezt a csöppnyi falut. Nem gondoltuk, hogy egy csodálatos, felemelő Szent László ünnepségen is részt vehetünk, amelyet 2017. július 9-én Zsemléren (Nyitra megye, Lévai járás) tartottak Szent László napjához kapcsolódóan. A kis település templomát Szent László tiszteletére szentelték. Csodálatos barokk oltárképén a vízfakasztás jelene-t örökítette meg a festő.

Zsemlér Lévától 11 km-re fekszik a Garam bal partján. 167 lakosának nagy többsége magyar (70%-nál több), utcái szépen rendezettek, barátságos település. Nevét először 1075-ben említik egy adománylevélben, amelyet I. Géza király adott ki a